

Két és fél éves a kisgyerek

Egy gyermek sorsát a világról nyert tapasztalatai alakítják, tehát a kora gyermekkorban szerzett élményei lesznek a legnagyobb hatással a későbbi fejlődésére, meghatározva ezzel akár a teljes életútját. Így nem csak a veleszületett vagy az öröklött adottságai, hanem a legkorábbi tapasztalatai lesznek azok alapok, amelyeken kibontakozhat a személyisége és az intelligenciája.

A második és harmadik év folyamán a kicsik testi és értelmi képességei óriási fejlődésen mennek keresztül. Az idegrendszerben végbemenő érési folyamatok megmutatkoznak a csillapíthatatlan kíváncsiságban, az önállóságra való törekvésben és természetesen a mozgásban. Az óvodáskor előtt teszi meg a gyermek a leglátványosabb fejlődést a kommunikációban és a beszédben, a társas viselkedésben valamint az érzelmek kifejezésének művészetében. Az életkor előrehaladtával azonban a különféle képességterületeken az egyéni különbségek egyre jobban megmutatkoznak, majd felnőttkorra már teljesen természetessé válik, hogy egyáltalán nem vagyunk egyformák és „mindenki másképp csinálja”. A gyermekeknél és főleg az iskolai oktatásban hajlamosak vagyunk ezt a törvényszerűséget figyelmen kívül hagyni és minden egyes gyermeket ugyanazon a mércén mérni.

Nyelvelsajátítás

Az értelmi fejlődés mértéke legjobban a kisgyermek beszédtanulásában nyilvánul meg. A beszéd az önkifejezés és a társas érintkezés eszköze. Megmutatja a világról alkotott ismeretek és fogalmak mennyiségét valamint az ezekkel történő gondolkodás színvonalát.

Kétéves kor után a gyermek távirati stílusú beszéde elkezdi bővülni és megnő a mondat szerkesztés bonyolultsága. Ezt a folyamatot segíti az az intuitív képessége, miszerint nem használja összevissza a ragokat és a toldalékokat. Nem ragozza igeként a főneveket és fordítva, vagyis nem mond olyan szavakat, hogy „én asztalok, te asztalsz...” vagy „sétálon, sétálba, sétából”. A nyelvre jellemző nyelvtani szabályokat egyre inkább megérti, de ezeket még általánosítja a kivételekre is, így rosszul ragozott szavakat is használhat, mint a „kéz-kézek” vagy „tő-tót”. A mondatok alkotásakor is ragaszkodhat ahhoz az általa elképzelt szabályhoz, hogy mindig az alany áll elöl, és a hallott beszédben is e szórend alapján értelmezi a mondatot és nem végez alaposabb elemzést. Első hallásra számára a két mondat teljesen ugyanazt jelenti: „A vadász kergeti a farkast.” vagy „A vadászt kergeti a farkas.”

A nyelvi fejlődés másik fontos állomása, hogy elkezdi szándékosan új szavakat kitalálni és ezeket a szavakat az anyanyelvi szabályok szerint ragozza és illeszti be a mondatokba.

A gyermek nyelvi tudatosságára jellemző, hogy elkezdi saját lelki állapotáról, hangulatáról, érzelmeiről, vélekedéseiről beszélni. Elkezd értelmezni és elmagyarázni mások cselekedetét és viselkedését, de ami még ennél is nagyobb intellektuális bravúr az az, hogy megpróbálja

befolyásolni a beszélgető partnerét. Azaz, nem csak mondatokat alkot az információközléshez, hanem saját mondandóját összeilleszti a másik személy mondanivalójával és olyan kommunikációs eszközöket és nyelvi fordulatokat használ, amivel továbblendíti a beszélgetés fonalát: kérdéseket tesz fel, gesztusokkal, arckifejezésekkel kíséri a beszédét és a válaszreakcióit, megpróbál alkalmazkodni a beszélő sajátosságaihoz és viszont elvárja a partnerétől, hogy ő is tegyen így.

Kétnyelvű csemeték

A nyelvelsajátítás szempontjából a gyermekek szűk első három évét nevezik a kritikus periódusnak. A nálunk is egyre gyakoribb kétnyelvűség azonban rávilágít arra, hogy az első hét évet nevezhetjük ténylegesen szenzitív, vagyis fogékony időszaknak, mivel a gyermeknek ekkor van a legnagyobb esélye arra, hogy idegen nyelvű környezetben egy másik nyelvet is anyanyelvi szinten elsajátíthasson. A kétnyelvű gyermekek beszédtanulási zsenije még elképesztőbb, mint az egynyelvűeké. Már három éves korukban szinte teljes biztonsággal választják külön a két nyelv szavait és szabályrendszerét, szinte alig keveredik össze a beszédükben néha a két anyanyelv. Ha mégis vegyesen használnák a szavakat egy mondatban, akkor azt teljes tudatossággal teszik, és még jelezhetik is, hogy az adott szót most éppen a másik nyelven mondják.

Az énefejlődés állomásai

Az emberi intelligencia és kultúra keletkezésében az játszotta a legnagyobb szerepet, és jelenleg is ez a legfőbb társadalmi mozgatóerő, hogy az egyes emberek kíváncsiak a többi ember gondolataira és érzelmeire. Ezért szinte mindenki megtanulja az „elmeolvasást”, hogy következtetni tudjon arra, hogy mi játszódik le a másik ember fejében. Ezzel a képességgel próbáljuk megmagyarázni és befolyásolni mások szándékait, vélekedését és viselkedését.

Kétéves kortól rendelkeznek a gyerekek ezzel a tudatelmélettel, azaz képesek megérteni mások vágyait, érzéseit és arról is van egy kezdetleges elgondolásuk, hogy ekkor mit lehetne tenni, mi lenne a másik helyzetére a megoldás, vagy mi lenne adott helyzetben a segítségére. Ahogy a reklámban is látható, a fáról leeső kigyerek bekeni az eltört faágot a sebkenőccsel, ahogyan az ő térdét is bekente az anyukája. Ez a film - kissé túlzóan ugyan - de bemutatja, hogyan gondolkodik másokról a két-három éves gyerkőc.

Még nem tudja megkülönböztetni a látszatot a valóságtól, nagyon könnyen félrevezethető a mesékkel és a viccekkel. Gondolkodása konkrét, nem képes elrugaszkodni az általa értelmezett valóságtól.

A gyermekben a másokról való tudás csakis az önmagáról való tudás alapjairól indulhat ki. Az énefejlődés első nagy állomása, az egy éves kor előtt kialakuló tárgyállandóság tudata, amiről a sorozat előző részeiben már szó esett.

A második nagy fejlődési állomás, amikor másfél éves korban a kisgyerek tudatára ébred a saját létezésének és szóval is kifejezi a vágyait: „Kérek inni!”, „Éhes vagyok”. Vagy arra a kérdésre, hogy „Kié a labda?”, a saját nevével válaszol: „Annáé” és biztos, ami biztos, magához veszi a labdát.

Két és fél évesen határozottan felismeri magát a tükörben és a fényképeken, rámutat és megnevezi önmagát. Ha a szülők segítették a neve megtanulásában, akkor a teljes nevét is meg tudja mondani. Tudja azt is, hogy kisfiú vagy kislány és beszédében az én személyes névmással utal magára.

A saját testéről szerzett ismereti is egyre bővülnek, megmutatja önmagán a főbb testrészeit és babán is felismeri és megmutogatja azokat. A testéről való tudás, és az a tudása, hogyan uralhatja a saját testét, szintén része az éntudat alakulásának. Ha elkérjük a tőle a párnát, amin történetesen éppen ül, akkor feláll, majd azután adja oda, tehát tudja, hogy ő maga, vagyis a teste az akadálya annak, hogy felemelhesse a párnát.

Az önmagáról való tudást képes az időben is kiterjeszteni. Ez azt jelenti, hogyha a gyerkőc készített egy rajzot, épített egy tornyot vagy sütött anyunak egy homoksütit, akkor arra másnap vagy akár később is vissza tud emlékezni, és tudja, hogy ő csinálta. Sőt, ha szétrombolják a művét, vagy letörlik a rajzát a tábláról, akkor hevesen tiltakozik ellene.

Mozgásfejlődés

A kisgyermek mozgásfejlődésére jellemző, hogy egyre biztosabbá válik a statikus és a dinamikus egyensúlya, amivel a lábfejek távolsága minimálisra csökken járáskor és állás közben. Mivel jó az egyensúlya, szinte minden pillanatban új kihívásokat keres magának, keresi az izgalmat mozgásokat, amiben próbálgathatja az ügyességét.

- Ha megmutatjuk az egy lábon állást, ő is megpróbálja és 1-2 másodpercig sikerül is neki.
- Lábujjhegyen lépeget, mint egy kis balett táncos, de kapaszkodás nélkül még nem mindig sikerül neki.
- Egészen keskeny járdán vagy a homokozó szélén is tud lépegetni.
- Egyre magasabbról, akár 50 cm-ről is leugrik páros lábbal és nem esik el.
- Tud páros lábbal ugrálni előre, az ügyesebbek egyhelyben is fel-le szökdelnek.
- Hosszabb ideig képes összetett sarokkal és széttett lábfejjel állni, ami a statikus egyensúly szintjét mutatja meg.
- Jól és méretéhez képest gyorsan fut, könnyedén lassít, gyorsít és változtat irányt.
- A lépcsőn a lábait váltogatva, közben még egy kézzel kapaszkodva egyedül felmegy.

A testrészek egyre összehangoltabb irányítása nem csak a járásban és ugrálásban mutatkozik meg, hanem az olyan eszközök használatában is, mint a tricikli. Ez a járgány nagyobb ügyességet kíván,

mint a kismotor, mert egyszerre kell vele kormányozni, pedálozni és ezeket a mozgásokat össze kell hangolni a téri információkkal.

Értelem és emlékezet

A tárgyakat nem csak az elnevezésük alapján képes felismerni és kiválasztani a többi tárgy közül, hanem arra is képes, hogy rendeltetésük alapján, vagyis a tárgyak funkciója szerint is felismerje azokat. Ennek megtanulása a gyakorlati tapasztalaton alapul, ezért érdemes minél többször megengedni, hogy a kicsi kipróbálhassa a különféle tárgyak használatát.

A folyamatos próbálgatás révén képes összekapcsolni a tárgyak nevét a hozzájuk tartozó cselekvések jelentésével, azaz az igékkel. Tehát, ha megkérdezzük tőle, hogy miből szoktál inni?“, akkor rámutat a pohárra, vagy ha kiszóródik a konyhában a rizs a kőre, akkor odahozza a partvist a lapáttal. De már olyan okos, hogy olyan tárgyakhoz is rendel cselekvést, amit ő nem próbálhatott ki, de gyakran látta, hogy mit csinálnak vele mások, így ha megkérdezzük, hogy „Mivel megy dolgozni Apa?“, akkor teljes magabiztossággal vágja rá, hogy „Autóval“.

Ugyanígy képekről, vagy mesekönyvekben is megérti a tárgyak funkcióját. A háromdimenziós valóságot képes rávetíteni a kétdimenziós élethű képekre, de egyre ügyesebben felismeri a stilizált rajzokat is. Teljesen megérti és azonosulni tud a mesekönyv szereplőivel, a barlangban lakó mackóval, aki az asztalnál ülve kanállal eszi a tányérjából a vacsoráját.

Nagyjából már tisztában van a dolgok méretével és határozottan elkülöníti a kicsi tárgyakat a nagyoktól. Ez első hallásra nem tűnik túl bonyolultnak ez a művelet, de a matematikai gondolkodás egyik fontos alapja a nagyságbeli és mennyiségbeli különbségek felismerése, amit majd később számokkal lehet behelyettesíteni.

Nem csak alak és nagyság szerint kategorizálja ebben a korban a játékokat, hanem a színük alapján is megkülönbözteti a tárgyakat. Helyesen felismer és egyeztetni is tud néhány alapszint, mint a piros, a kék vagy sárga és megnevezi így a tárgyakat: piros autó, zöld labda, sárga napocska...

Értelmi fejlődésének elképesztő irama napról-napra meghökkent mindenkit. Milyen jól jönne ez a tempó az iskolában és az egyetemen!

Színeket, mennyiséget, nagyságot, sok egyszerű tulajdonságot kifejező szót megért és ezek közül egyre többet használ. Képes háromig sorrendben elszámolni és két dolgot, mint a cipőit vagy az autói, meg tud számlálni.

Emlékezete hosszabb távon is működik, például el tudja mondani egy ismert mondóka néhány sorát, és azt is elmondja, hogy mi történt vele aznap. Ezek az emlékek viszont később nem lesznek hozzáférhetőek, mert a három éves kor alatti emlékeinket nem vagyunk képesek tudatosan felidézni. Ennek magyarázatára több pszichológiai elmélet is született, de igazán egyik sem ad teljes indoklást erre a jelenségre. Talán az az okfejtés tűnik a leglogikusabbnak, miszerint ebben a korban a kisgyerek a történeteket nem emlékként éli meg, hanem beépíti a jelenébe. Nem raktározza el, mint egy emléket, hanem beviszi az aktuális valóságába és a világ megértésének

részeként gazdagítja vele a tudását. A történetekre tárgyakkal és cselekvésekkel, hangulatokkal és lazán összefüggő képekkel gondol, nem keresi mindennek az okát és a célját, ahogyan a felnőttek. Így az emlékek felidézhetősége is behatárolt, akárcsak az álmoké.

Rajzok

Az apró ujjak ügyesen fogják a ceruzát vagy a krétát, ezt tudományosan digitális markolásnak nevezik.

Ezzel a fogással még fárasztó az asztalnál ülve rajzolgatni. A kicsik sokkal szívesebben firkálgatnak guggolva az aszfaltra vagy állva a falra, a táblára.

A gyermek rajzaiban megjelennek az egyszerű formák, rajzol kört, háromszöget, kicsit girbegurba keresztet és csillagot. Húzogatja a színes vonalakat egyenesen és cikcakkban, rajzol csigát és hullámokat, de még az felnőtt írását is imitálja, úgy tesz, akár egy kis titkárnő.

A firkák mindig ábrázolnak valamit, még ha sokszor nem is látja meg a formát bennük a felnőtt szeme. A gyerkőc vagy már rajzolás közben vagy utólag meglátva benne valamit, de legtöbbször értelmezi a művét. Ezek a magyarázatok akárcsak a beszéd, bepillantást engednek a képzeletébe, a gondolatainak mesés világába.

Akaraterő

Sokszor hallom a szülőktől, hogy imádják, szeretik a csemetéjüket, de elképesztően akaratos. Én erre azt szoktam mondani, hogy ez nagyon jó, mert ennek így is kell lennie.

Minden embernek szüksége van a boldogulásához arra, hogy pontosan tudja, mit akar. Természetesen az akaraterő csak akkor építő jellegű, ha nem öncélú és mindenkor képes alkalmazkodni a lehetőségekhez, a társadalmi normákhoz és nincs kárára másoknak.

Az kisgyermek akaratának fejlődése szorosan összefügg az énejlődéssel és az önkontrollal. A helyes irányú akaraterő megnyilvánul a késleltetés képességében, amikor a gyermeknek várnia kell a szükségletének, a kérésének a kielégítésére, vagy a megérdemelt jutalomra. Ez az enyhe fokú frusztráció (akadály) növeli az ellenálló képességét a későbbi nehézségekkel szemben, vagy a problémákkal való megküzdésben. Tehát a helyesen értelmezett akaraterő az önmagát hatékonyan irányítani képes gyermekekre értendő.

A késleltetés képességének kialakulását befolyásolja a család értékrendje és a szülők nevelési szokásai, de szerepet játszanak benne a gyermek öröklött személyiségvonásai. A pozitív érzelmi légkör, a biztonság és kiszámíthatóság elősegíti az akaraterő helyes irányú kibontakozását. A kisgyermek gondolkodására az itt és most jellemző, csak a felnőttek képesek hosszútávon gondolkodni és tervezni. Ezért megfontolandó, hogy a szülő mennyire igyekszik azonnal teljesíteni a gyermek kimondott vagy csak megsejtett kívánságát.